

Selviytymisstrategia Suomelle

Koronaviruksen aiheuttama romahdus on vaarassa olla Suomelle pahempi kuin 90-luvun lamassa ja syvempi kuin finanssikriisin aikana. Se uhkaa ajaa yrityksiä konkurssiin ja tuhota työpaikkoja. Niistä onkin pidettävä nyt kiinni hinnalla millä hyvänsä.

Kriisin hoidossa strategisen johtamisen merkitys korostuu. Pitää osata jaotella ongelmat, jotka on ratkaistava sekä ajoittaa niiden ratkaiseminen oikein. Sen jälkeen on valittava parhaat ratkaisukeinot sekä huolehtia että tarvittavat resurssit ovat käytettävissä. Kuulostaa yksinkertaiselta, mutta on vaikeaa ilman työn tehokasta organisointia.

Pyrin itse tässä tekemään strategisen suunnitelman tämän kriisin hoitamiseksi, Suomen nostamiseksi takaisin kasvuun sekä laskun maksamiseksi. Hallituksen on tässä syytä keskittyä neljään kokonaisuuteen:

- 1) Strategian muutokseen epidemian taltuttamiseksi
- 2) Yritysten ja työpaikkojen kantamiseksi kuilun yli
- 3) Talouden kylmäkäynnistävään elvytyspakettiin, kun rajoitustoimista luovutaan sekä
- 4) Isoon rakenteellisten uudistusten pakettiin, jolla valtavaan epätasapainoon suistuva julkinen talous oikaistaan kaiken tämän jälkeen.

Strategian muutos epidemian taltuttamiseksi

Kiireellisin ja luonnollisesti kaikkein tärkein tavoite on ollut suojella suomalaisten terveyttä ja pysäyttää epidemian leviäminen järein keinoin. Siinä hallitus on rajoitustoimillaan kohtalaisen hyvin onnistunutkin. Nyt on kuitenkin aika vaihtaa taudin leviämisen taltuttamiseksi strategiaa. Jokainen viikko, jonka maamme ja taloutemme on nykyisenkaltaisten rajoitustoimien pysäyttämä, tuhoaa 1,2 miljardia bruttokansantuotteestamme, kaataa muutoin terveitä yrityksiä sekä aiheuttaa kymmeniä tuhansia pysyviä työpaikan menetyksiä.

Epidemia näyttää sulkutoimien ansiosta jo laantumisen merkkejä. Uusien vahvistettujen tartuntojen määrä on lähtenyt laskevalle trendille, vaikka testausmäärät ovat lisääntyneet. Nyt onkin aika suunnitella työpaikkoja tuhoavien rajoitusten purkamista, samalla kun jatkamme epidemian kukistamista uusien keinoin.

Esimerkiksi Etelä-Korea, Taiwan ja Singapore ovat pystyneet pitämään yhteiskuntaa Eurooppaa enemmän auki ja samalla talouden käynnissä panostamalla testaa-jäljitä-eristä -strategiaan. Siinä testataan kaikki oireelliset kansalaiset välittömästi. Myös terveydenhuollon ja kriittisten alojen ja asiakaspalvelun töissä olevia oireettomia testataan säännöllisesti. Heti tartunnan havaitsemisen jälkeen selvitetään sen lähde ja kaikki oireettomat kontaktit, joka tartunnan saaneella on ollut ja myös heidät testataan. Taudin kantajat asetetaan karanteeniin, kunnes tauti on mennyt ohi.

Tällä tavalla tartuntojen leviäminen on vähitellen jatkunut, mutta siten, että epidemia ei pääse hallitsemattomasti valloilleen. Terveydenhuollon kapasiteetti riittää antamaan laadukasta hoitoa jokaiselle sairastuneelle ja hyvä tehohoito on jättänyt kuolleisuuden matalalle tasolle. Samalla talous saa toimia sekä työpaikat ja tuotanto on turvattu. Muutamat Euroopan maatkin, kuten Itävalta, Saksa, Norja ja Islanti ovat siirtyneet tai siirtymässä tällaisen strategian käyttöön.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen pääjohtaja Markku Tervahauta ansiokkaasti ehdottikin Helsingin Sanomissa sunnuntaina, että Suomessakin siirryttäisiin tähän ”hybridistrategian” suuntaan mahdollisimman pian. Toistaiseksi kuitenkin THL:n viestiminen siitä, ketä pitää ja ketä saa testata ei ole ollut tarpeeksi selvää. Käytännöt vaihtelevat eri puolella Suomea ja eri toimijoiden kesken. Nyt THL:ltä kaivataankin selkeää uutta linjausta testauksesta hybridistrategian mukaisesti.

Samalla hallituksen täytyy viestiä ennakoivasti, mitä vaaditaan, että rajoituksia ryhdytään purkamaan. Lopulta rajoituksista voidaan luopua kokonaan ja siirtyä ainoastaan tautiketjujen jäljittämiseen. Matkustusrajoituksia ja karanteeneja täytyy toistaiseksi jatkaa sekä rajoja samalla pitää kiinni niiden maiden osalta, joissa epidemia jatkuu meitä pahempana.

Tämä strategia vaatii resursseja. Tärkein on ensin tarpeeksi laaja taudin testaus- ja analyysikapasiteetti, jotta kaikki oireelliset, altistuneet ja eri kriittisillä aloilla toimivat voidaan testata. Siinä yksityiset yritykset ja terveydenhoitoyritykset ovat julkisten toimijoiden ohella ongelman jo ratkaisseet. Testaus- ja analyysikapasiteettimme on viimeistään Etelä-Korean ilmasillan myötä mahdollista skaalata tarpeeksi isoksi.

Toiseksi tärkeintä on tarpeelliset resurssit, työvoima ja apuvälineet altistuneiden tehokkaaksi jäljittämiseksi. Tämä pystytään varmasti järjestämään eri terveydenhuollon sektoreiden tällä hetkellä vapaamman työvoiman, esimerkiksi hammashuollon ammattilaisten sekä opiskelijatyövoiman avulla. Se vain täytyy organisoida.

Kolmas resurssi on riittävät suojavälineet terveydenhuollon työntekijöille ja kriittisillä aloilla toimiville. Samalla on suojavälineiden saatavuuden ja tuotannon salliessa harkittava kasvomaskien käyttöä kaikilta julkisilla paikoilla ja ihmisten parissa liikkuvilla. Näissä selkeät julkiset viestit siitä, mitä tarvitaan, on tarpeen. Suomessa pystytään nopeastikin tuottamaan vaikka mitä, kunhan kerrotaan mitä tarvitaan ja paljonko.

Tilanne on ollut toistaiseksi täysin päinvastainen: monet yksityiset toimijat ja yritykset ovat pyrkineet tarjoamaan esimerkiksi Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle, THL:lle ja sairaanhoitopiireille ratkaisuja ja tarvikkeita jopa täysin ilmaiseksi, mutta näillä ei ole ollut mahdollisuutta ottaa apua vastaan. Valtiovallan onkin järjestettävä keskitetysti kontaktipiste, joka pystyy vastaanottamaan ja kanavoimaan tällaista apua.

Neljäs olennainen resurssi on juuri markkinoille tulossa olevat nopeat ja edulliset vasta-ainetestit. Niillä voidaan ensin tutkia populaationäynteillä taudin jo sairastaneiden osuus eri osissa maata ja alueita. Saatavuuden parantuessa niillä voidaan testata kaikki ja selvittää ketkä ovat sairastaneet taudin tietämättään ja ovat todennäköisesti sille immuuneja. Nämä henkilöt voivat rauhassa palata töihin ja normaalielämään.

Yritysten ja työpaikkojen kantaminen kuilun yli

Toinen osa-alue, johon hallituksen on keskityttävä, on yritysten ja työpaikkojen suojeleminen yli käynnissä olevan talouden äkkipysähdyksen. Yrityksillä on tutkimuksemme mukaan akuutti hätä. 40 prosenttia oli jo antanut viime maanantaihin mennessä lomautusvaroituksen tai yt-ilmoituksen. Kokonaisuudessaan kaksi kolmasosaa aikoi tehdä sen viimeistään lähikuukausina. Hurjin tilanne on matkailu- ja ravintola-aloilla, tapahtumatuotannossa ja kulttuurissa. Näissä yrityksissä jopa 70 prosenttia yrityksistä kertoi konkurssiriskin kasvaneen merkittävästi. Kulut juoksevat, mutta tulot ovat loppuneet kuin seinään.

Hallitus on talouden ensitoimissaan turvannut lainarahoituksen saannin hyvin, vaikka rahoituksen välityksessä yritykselle raportoidaankin ongelmista. Samoin miljardin paketti yritystukiin on tärkeä ensiapu. Tosin Business Finlandin uuterrasta työstä huolimatta odotusajat päätöksille ovat venähtäneet

jopa pariin viikkoon. Lomautusten joustot, eläkemaksujen väliaikainen alentaminen sekä maksuajan antaminen veroille ja maksuille ovat nekin olleet tervetulleita päätöksiä. Niissäkin on tosin parantamista.

Viimeistään kehysriihessä parin viikon päästä tarvitaan lisäpäätöksiä. Ongelma on myös useimmissa yrityksissä kassan ja maksuvalmiuden kanssa. Verojen ja maksuaikojen lykkäystä pitäisi pidentää vähintään kuuteen kuukauteen ja nollakorkoisena. Valtio voisikin ottaa myös väliaikaisesti kantaakseen sairauspoissaolojen kustannukset sekä yritysten sairaus- ja työttömyysvakuutusmaksut. Akuutissa kriisissä olevat sektorit tarvitsevat myös omat erityiset suorat tuet. Yhtäkkiä tyhjenneet kassat kaatavat muuten terveitä yrityksiä ja tuhoavat niiden työpaikat.

On syytä toimia jatkuvasti ja yrityksiä herkällä korvalla kuullen, jotta voidaan estää niitä kaatumasta. Tukitoimissa nopeus, helppous ja runsaus ovat parhaat ohjenuorat. Kannattaa tukea mieluummin hieman liikaa kuin liian vähän, koska toinen johtaa joka tapauksessa yrityksen kaatumiseen. Näitä toimia ja niiden tarkentamista tarvitaan vähintäänkin koko loppukevät.

Talouden kylmäkäynnistys elvyttämällä

Kolmas tarvittava toimenpidekokonaisuus on julkisen ja yksityisen kysynnän reipas vauhdittaminen, kun rajoitustoimet puretaan. Päätöksiä pitää tehdä jo nyt tämän akuutin vaiheen yli, jotta saamme toimet voimaan kesällä syksyn sijaan. Näistä päätöksistä on linjattava kehysriihessä tällä viikolla ja tehtävä päätökset viimeistään lisätalousarviossa toukokuussa.

Tässä paketissa pitää päättää taloutta elvyttävien julkisten infrahankkeiden käynnistämisestä sekä linjata yksityistä kulutuskysyntää sekä työllisyyttä tukevia toimenpiteitä kuten ansiotuloverotuksen keventämistä, ravintoloiden arvonlisäveron väliaikaisesta alentamisesta sekä kotitalousvähennyksen laajentamista.

Liikenneinfraan kohdistuva elvytys tulee kohdentaa nopeasti käynnistettävissä oleviin hankkeisiin, jotka parantavat infran kuntoa ja toimivuutta. Tie- ja raideverkostoa tulee parantaa vähintään hallitusohjelmassa mainitulla huonon taloudellisen suhdanteen miljardin euron elvytyspaketilla. Iso osa korjausinvestoinneista on sellaisia, joissa suunnitelmat on valmiina ja työt voidaan aloittaa nopeasti. Tätä velkaa on jo yksistään 2,5 miljardia euroa.

Ansiotuloverotusta Keskuskauppakamari esittää kevennettäväksi kahdella prosenttiyksiköllä kautta linjan. Palkansaajien käytettävissä olevien tulojen kasvattaminen on hyvää suhdannepolitiikkaa, sillä ihmiset kuluttavat suuren osan kasvaneista tuloistaan. Elvytyksen tehokkuutta parantaa se, että tämä toimi kasvattaa myös työllisyyden kannustimia vaikeassa tilanteessa.

Kyseisen veroalennuksen hintalappu olisi viime vuoden verotuloissa ollut noin kaksi miljardia euroa, mutta nyt luonnollisesti vähemmän. Pitkällä aikavälillä jopa puolet menetetyistä verotuloista tulisi takaisin lisääntyneen taloudellisen aktiviteetin kautta julkisen sektorin eri tuloina. Loppuosan kompensoimiseksi voisi ympäristö- ja haittaveroja vastavuoroisesti kiristää vuosina 2022-2023 noin miljardilla eurolla. Tämä olisi paitsi hyvää suhdannepolitiikkaa, myös linjassa hallituksen työllisyys- ja ilmastopoliittisten linjausten kanssa.

Elvytyspaketissa pitäisi myös päättää, että kriisin rajoitustoimien poiston yhteydessä ravintolapalveluiden ja anniskelun arvonlisäverokannat lasketaan väliaikaisesti 14 ja 24 prosentista 10 prosenttiin. Tämä nopeuttaisi palveluiden kysyntää ja alojen työllisyyden palaamista sulkutoimien jälkeen.

Lopulta laskukin on maksettava

Neljäs kokonaisuus on rakenteelliset uudistukset. Juuri nyt terveyden, työpaikkojen ja yritysten pelastamiseksi kriisin yli ei pidä tuijottaa tämän ja ensi vuoden alijäämiä. Samalla väestön ikääntyminen ja muut pitkän aikavälin julkisen talouden ongelmat eivät ole kadonneet minnekään. Tämä kriisi kasvattaakin entisestään paljon puhuttua pitkän aikavälin kestävyysvajetta.

Kun kriisin jälkeen loppusaldo on jopa yli kymmenen miljardin euron julkisen talouden vuotuinen alijäämä ja sitäkin suuremmaksi revähtänyt kestävyysvaje, on ilmeistä, että sitä ei veronkorotuksilla ja säästöillä yksin ratkaista. Vaikka erityisesti menoja pitää varmasti karsia, niin kaikkein tärkeitä on ryhtyä heti akuuttien kriisitoimien laannuttua aiempaakin rohkeampiin rakenteellisiin uudistuksiin.

Rakenteellisten uudistusten osalta pyörää ei tarvitse keksiä uudestaan. Lääkkeitä ovat muun muassa työmarkkinoiden vapauttaminen, työllisyysasteen nostaminen, sotepalveluiden tehokkaampi järjestäminen, osaamiseen ja infrastruktuuriin investoiminen.

Keskuskauppakamari julkaisi Suomen vaatimista rakenteellisista uudistuksista viime joulukuussa *Kilpailukyky 2020-luvulla – Suomesta maailman kilpailukykyisin maa* -selvityksen. Sen 150 keinoa toteuttamalla pystyttäisiin sekä jo olemassa ollut kestävyysvaje että koronakriisin entisestään tilannetta pahentanut taloustilanne korjaamaan tällä vuosikymmenellä ja tekemään Suomesta maailman kilpailukykyisin ja hyvinvoivin maa. Se on nyt vielä aiempaakin ajankohtaisempi ja päätöksentekijöiden käytettävissä.

Luottamus parempaan huomiseen

Tällainen totaalinen kriisi järkyttää turvallisuudentunteemme perustaa. Epidemia pelottaa. Tuttavia sairastuu ja kuoleekin. Lomautukset ja työpaikan menettäminen ja yrityksen kaatuminen koskettaa vähintäänkin jokaisen lähipiiriä.

Silloin on ratkaisevan tärkeää, että ihmisten tulevaisuudenusko säilyy. Että tästäkin selvitään ja huomenna on taas paremmin. Valtiovaltaan ja hallitukseen turvaudutaan ja luotetaan sellaisilla kriisin hetkillä. Mutta jotta tuo luottamus myös säilyy ja muuttuu toivoksi paremmasta, tarvitaan hallitukselta ja viranomaisilta rohkeita toimia ja selkeää viestintää. Kriisin alkuvaiheessa tässä on onnistuttu kohtuullisen hyvin.

Nyt on kuitenkin pidennettävä perspektiiviä, luotava kokonaisvaltainen strategia ja kommunikoitava se kristallinkirkkaasti kaikille. Se herättää luottamusta. Ja se mahdollistaa ihmisille ja yrityksille tulevaisuuden suunnittelun vaikeassakin tilanteessa. Se varmistaa, että kaikkia liinoja ei lyödä kiinni varmuuden vuoksi ja monet jopa uskaltavat investoida tulevaisuuden synkimmilläänkin hetkillä.

Siksi kriisistä selviämisen strategiasta on puhuttava yhdessä. Ja siksi Keskuskauppakamarikin tämän hahmotelman halusi julkaista. Sitä voi ja pitääkin kaikkien mahdollisuuksiensa mukaan tarkentaa ja parantaa keskustelemalla ja ehdottamalla. Sillä vaikka hallituksen pitää tällaisessa tilanteessa johtaa, niin meitä kaikkia tarvitaan rakentamaan siltaa yli tämän kuilun, kohti parempaa tulevaisuutta. Yhdessä.